

המחלה "יטרי הצט" / בן ציון תומר

הקדמה

בין שייכות לזרות ובין זיכרון לשכחה.

מלבד כל אלה היו גם פליטים ומעפילים, ניצולים, שארית הפליטה, אודים מוצלים, שאליהם התייחסו אצלנו בדרך כלל ברחמים וקצת בסלידה: סחופים ודוויים, עלובי עולם, מי אשם להם שברוב חכמתם הם ישבו להם שם וחיכו להיטלר במקום לבוא הנה בעוד מועד? ולמה הם נתנו שיובילו אותם כצאן לטבח במקום להתארגן ולהשיב מלחמה? ושיפסיקו כבר אחת ולתמיד לדבר כאן בידיש הנעבעכת שלהם, ושרק לא יתחילו לספר לנו על כל מה שעשו להם שם, כי מה שעשו להם שם לא כל-כך מוסיף כבוד, לא להם וגם לא לנו. ובכלל, הלוא פנינו כאן מועדים אל העתיד ולא אל העבר, ואם כבר להעלות את העבר – הלוא יש לנו די והותר עבר עברי מרנין, מקראי, חשמונאי, ואין שום צורך לכער אותו בעבר יהודתי דכדוכי כזה שכולו רק צרות צרורות (את המילה "צרות" ביטאו אצלנו תמיד בידיש, "צורעס", ובהעוויה של בחילה ועוקצנות, שהילד ידע כי הצורעס האלה הן מין צרעת, וכי הצורעס שייכות להם ולא לנו). בין הפליטים-הניצולים היה, למשל, אדון ליכט שילדי השכונה קראו לו "מיליון ילודזים". הוא שכר לו כוך קטן ברחוב מלאכי, בו היה ישן על מזון בלילות, ובשעות היום גלגל את המזון וניהל שם עסק קטן שנקרא "ניקוי יבש, מעגילה גיהרן-אדים". זויות פיו היו משוכות תמיד כלפי מטה כמו בבזז או בתיעוב עמוק. הוא היה יושב בפתח המכבסה שלו, מצפה ללקוח, ואם עבר על פניו אחד מילדי השכונה היה יורק תמיד הצדה ומסנן מבין שפתיו הקמוצות: "מיליון ילודזים הם הורגו! ילודזים כמו אתם! שוחטו!" לא בעצב אמר זאת כי אם בשנאה, בגועל-נפש, כמקלל אותנו.

(מחוך: "סיפור על אהבה וחושך" / עמוס עוז)

הצעה לכרזה הממלכתית ליום הזיכרון

(יעקב ברזילי)

אסיר עולם

בְּכָל יוֹם זָכְרוֹן
אֲנִי נוֹטֵל עֵט-חִפְיָה חֶדֶשׁ
וְיוֹצֵא לַחֶפֶר בְּהַר-הַזָּכְרוֹן.

פַּעַם בְּשָׁנָה
אֲנִי מַצִּיג תְּעֲרוּכָה
שֶׁל שְׁלוֹשׁ מֵאוֹת שָׁשִׁים וְחֲמִשָּׁה
עֶטִי-חִפְיָה חֶדֶשִׁים.

מִי שֶׁנִּמְשָׁחָה עָלָיו
מִלְכוּתוֹ שֶׁל עֵט
וְנִעְשָׂהוּ קָרָדִם
לַחֶפֶר בְּנַפְשׁוֹ,
דִּינֹו
מֵאֲסֵר עוֹלָם
עַם זְכוֹנוֹת פְּרָד,
בְּלִי שְׂיַפְחַת לוֹ
שְׁלִישׁ מֵהַפָּאָב.

....מי שבא ארצה בעליית הנוער ב 1946 -והוא בן ארבע-עשרה, לא שיער בלבו איזו צעירות נפלאה מחכה לו כאן. לא רק האנשים צעירים היו. גם השדות והפרדסים. הכל נשם פריחה וירק. מי שבא וראה מקרוב את גן העדן הזה, רצון אחד פעם בו: להיות חלק מזה, להדהיק ולהגלות את כל האימות שהביא עמו, להשתנות ולהיקרא אריק.

ואכן, השנים הראשונות היו שנים של הדחקה, העלמה ובניית אישיות שלא יהיה בה זכר למה שעבר עליך ומה שהיית. היו בקרבנו צעירים שעלה בידם להשתנות לחלוטין. הם השתזפו, גבהו ורחבו והצמיחו שיער סמיך, כאותם בני קיבוצים שהלכו בשדות, זקופים ושקטים. לא כולם הצליחו. אצל רובנו היו שנות אירופה חתומות בפנים, והן נתנו אותות בקומה ובתנוחה. מרחוק ראיתי: הנער זה, וכשקרבת אליו הייתה מייד הבעת פניו מסגירה אותו: הוא משם, והדבר ניכר לא רק במבטאו.

השנים בצבא היו תקופה של התחזקות הגוף. אחדים מאתנו הצליחו לא רק למלא את חובתם, אלא אפילו להצטיין ולהיות מפקדים. הביזוי וההשפלה של שנים מצאו כאן איזה תיקון מועט. אלו היו שנים של עשייה נכונה ושכחה. הנפש ידעה כי פעם היה לה בית, הורים, חצר ורחוב, אבל מכאן נדמה היה ששום דבר לא היה, ואם היה הוא נפוג ונעלם. הסביב היה כל כך מלא חיים ועשייה, שכל דבר מחוץ לעשייה הזאת נראה קלוש ועלוב. אלה היו שנות שכחה נפלאות.

מי ששרד ובא לכאן הביא עמו הרבה אלם. האלם הוא לעתים סוג של הסכמה שיש עניינים שעליהם לא מדברים, יש פצעים שבהם לא נוגעים. אין העלמה או התעלמות אלא תחושה שהדיבור, יהיה חרישי ככל שיהיה, יפגום, בסופו של דבר, בסוד ובמהות.

הניצול, לרוב אחד ממשפחה ולעתים אחד מעיר, לא ידע, לאמיתו של דבר, מה עבר עליו. ארך לעתים שנים לנחש ולעכל מה שעבר עליו, וכשהקיץ מן ההלם מיד הקיפוהו תחושות קשות: עלבון, בושה ורגשי אשמה. (אהרון אפלפלד – חשבון ביניים)

מתוך אתר אמנו ויזמי אלה "Se pierle ותוה":

נתונים ערב יום השואה 2013	
ניצולי שואה חיים בישראל	196,000
מהם חיים בחרדה מתמדת שהשואה עלולה לחזור על עצמה	40%
חי מתחת לקו העוני בישראל ואינו יכול להרשות לעצמו אוכל או תרופות.	1 מכל 4
מהם מגדירים עצמם בודדים לחלוטין, ללא מישהו שיהיה שם בשבילם.	34%
ניצולי שואה הולכים לעולמם בכל יום. ממוצע של שלושה בכל שעתיים, ממוצע של כאלף בכל חודש	36

האם ניתן לברוח מעברנו?

א

אא אפתז אומר את המילה
נוסטלגיה / אלאו בהר

אא אפתז אומר
את המילה נוסטלגיה
אא אפתז
אאאא גאגואים
אא אפתז אומר
יש לי עבר
אונח בתוך קופסא
ש זיכרון נעול

אא אפתז
אכנות אי מפתחות
אהנמיז עיניים אחורי האנצואים
עז שהכל יפתח
עז שאוכל אהגניב מט
אז פנימי

אא אפתז אומר
אני אדם שכת
אז יש לי זיכרון
שא מוכן לשכוח אותי

ב

...והיה כמובן המזרה לעברית. הוא נתן לנו
לכתוב חיבור "מה אני רוצה להיות שאהיה
גדול". אני ישבתי וחשבתי והתעצבנתי. לא
ידעתי מה לכתוב. אחר-כך כתבתי וכתבתי
כאילו אחז אותי בולמוס. אני רוצה להיות גם
עם שורשים, גם עם כנפיים, כתבתי. למה
חייב אדם לוותר על השורשים, אם ליבו חפץ
בכנפיים? (כתבתי שלושה סימני שאלה, אחר
כך מחקתי שניים). השורשים מפסידים כל כך
הרבה, כשהם תקועים באדמה ואינם יכולים
לרחף ולראות את נופו האדיר של העץ שהם
חלק ממנו ואת היער הגדול שהעץ כולו הוא
חלק ממנו. והציפורים שעל העץ, שזכו ויש
להן כנפיים, חסרות הן את האחיזה בקרקע.
קנייה תלויים בחסדיה של רוח סערה ובחוסנו
של העץ, שבסתר ענפיו הן חוסות על כן,
סיימתי, כשאהיה גדול אני רוצה להיות אדם
עם שורשים וכנפיים.

(אמנון שמש / תמונות מבית הספר
העממי)

אנשים אלה שאומרים על העבר, שאפר
לקבור אותי, כי העבר חוצה את דרכו
החוצה ביפורניו..

(חאלד חוסייני)